

Rättsfallssamlingen

Mål C-748/23 [Gekus]ⁱ

C. Limited
mot
M. S

(begäran om förhandsavgörande från Sąd Najwyższy)

Domstolens dom (fjärde avdelningen) av den 16 juli 2026

”Begäran om förhandsavgörande – Rättsstat – Domares oavhängighet – Artikel 19.1 andra stycket FEU – Artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna – Nationell lagstiftning som gör det möjligt att kontrollera huruvida en domare som tjänstgör vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen) uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet – Vilka domare som ingår i den dömande sammansättning som ska kontrollera huruvida dessa krav är uppfyllda – Villkoren för utnämning av en ledamot som ingår i en sådan sammansättning är behäftade med en oegentlighet – Följderna av denna oegentlighet – Opartiskhet – Unionsrättens företräde”

1. *Frågor som hänskjuts för förhandsavgörande – Domstolens behörighet – Gränser – Skyldighet för medlemsstaterna att tillhandahålla de rättsmedel som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd – Frågor rörande nationella bestämmelser om ett judiciellt organs organisation och verksamhet – Omfattas (Artikel 19.1 FEU; artikel 267 FEUF; Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, artikel 47)*

(se punkt 27)

2. *Medlemsstater – Skyldigheter – Införande av de rättsmedel som krävs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd – Iakttagande av principen om domares oavhängighet – Rätten att få sin sak prövad av en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag – Nationella bestämmelser om vilka domare som ingår i de dömande sammansättningarna – Omständigheterna kring utnämningen av en domare kan i sig medföra ett åsidosättande av rätten till en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag – Villkor – Omständigheterna medför en oegentlighet av sådant slag och av sådant allvar att den ger upphov till rimligt tvivel hos enskilda beträffande domarens oavhängighet eller opartiskhet (Artikel 19.1 andra stycket FEU; Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, artikel 47)*

ⁱ Förevarande mål har getts ett fiktivt namn. Detta namn är inte någon av rättegångsdeltagarnas verkliga namn.

(se punkterna 28–43 samt punkt 1 i domslutet)

3. *Medlemsstater – Skyldigheter – Införande av de rättsmedel som krävs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd – Iakttagande av principen om domares oavhängighet – Rätten att få sin sak prövad av en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag – Nationell lagstiftning som gör det möjligt att kontrollera huruvida en domare som tjänstgör vid en domstol uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet – Vilka domare som ingår i den dömande sammansättning som ska kontrollera huruvida dessa krav är uppfyllda – Den aktuella dömande sammansättningen består av en eller flera domare vilka, på grund av villkoren för deras utnämning, befinner sig i en situation som är identisk med situationen för den domare som är föremål för kontrollen – Otillåtet*
(Artikel 19.1 andra stycket FEU; Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, artikel 47)

(se punkterna 45–62 samt punkt 2 i domslutet)

4. *Medlemsstater – Skyldigheter – Införande av de rättsmedel som krävs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd – Iakttagande av principen om domares oavhängighet – Rätten att få sin sak prövad av en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag – Företräde – Nationella domstolars skyldigheter – Skyldighet att, med stöd av sin egen behörighet, underlåta att tillämpa nationell lagstiftning eller praxis som strider mot en unionsrättslig bestämmelse med direkt effekt – Nationell lagstiftning som gör det möjligt att kontrollera huruvida en domare som tjänstgör vid en domstol uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet – Vilka domare som ingår i den dömande sammansättning som ska kontrollera huruvida dessa krav är uppfyllda – Den dömande sammansättningens åsidosättande av rätten till en domstol som har inrättats enligt lag – Den berörda domstolen ska se till att en domare som inte uppfyller dessa krav inte deltar i prövningen av en sådan begäran om oavhängighets- och opartiskhetstestet – Domstol som även ska underlåta att tillämpa nationella bestämmelser som fastställer vilka domare som ingår i sammansättningen – Den berörda medlemsstatens rättsordning ska fastställa de processuella regler som gör det möjligt att säkerställa att den dömande sammansättning som prövar en sådan begäran iakttar dessa krav*
(Artiklarna 4.3 och 19.1 andra stycket FEU; Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, artikel 47)

(se punkterna 64–72 samt punkt 3 i domslutet)

Resumé

Efter en begäran om förhandsavgörande från Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen) preciserar EU-domstolen, mot bakgrund av rätten till en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, bland annat de följder som en medlemsstats rättsordning ska beakta vad gäller den omständigheten att en dömande sammansättning som ska pröva en begäran om kontroll av huruvida en domare uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, är rättsstridig.

Genom en dom som meddelades i juni 2021 förpliktade en polsk domstol M. S., en irländsk medborgare, att betala ett penningbelopp till C. Limited, ett irländskt bolag.

M. S. överklagade denna dom till den hänskjutande domstolen. En sammansättning bestående av tre domare, däribland domaren JG, utsågs att pröva överklagandet.

Eftersom C. Limited hyste tvivel om omständigheterna kring utnämningen av den domaren, begärde bolaget att oavhängighets- och opartiskhetstestet skulle tillämpas på den domaren, i enlighet med det förfarande som föreskrivs i lagen om Högsta domstolen.

Fem domare vid den hänskjutande domstolen utsågs genom lottning för att ingå i den sammansättning som skulle pröva begäran, varav tre hade utnämnts på förslag av Krajowa Rada Sądownictwa (Nationella domstolsrådet, Polen) (nedan kallat KRS) i dess nya sammansättning, i likhet med den domare som var föremål för begäran om testet.

Den hänskjutande domstolen, som består av en ensamdomare som även är ordförande i sammansättningen med fem domare, har vid prövningen av huruvida nämnda begäran kan tas upp till prövning, begärt att EU-domstolen ska klargöra hur det kan säkerställas att förfarandet med oavhängighets- och opartiskhetstestet som föreskrivs i lagen om Högsta domstolen är förenligt med artikel 19.1 andra stycket FEU och artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan).

Domstolens bedömning

Vad för det första gäller domarutnämningsförfaranden har EU-domstolen erinrat om att dessa är av vikt för att domstolsväsendet ska kunna fungera och för domstolsväsendets legitimitet i en rättsstat. Mot denna bakgrund utgör domarutnämningsförfaranden med nödvändighet en ofrånkomlig del av begreppet ”domstol som inrättats enligt lag”, i den mening som avses i artikel 47 i stadgan. Även om inte varje fel som kan inträffa under domarutnämningsförfarandet kan ge upphov till tvivel om domarens oavhängighet och opartiskhet, kan vissa brister i förfarandet för utnämning av domare i sig tyda på att de berörda domarna inte uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet. I de sistnämnda fallen kan det inte krävas att en part i förfarandet, som tar upp frågan huruvida dessa krav är uppfyllda, till exempel genom att begära att oavhängighets- och opartiskhetstestet ska tillämpas på en domare som ingår i en dömande sammansättning, åberopar ytterligare omständigheter, bland annat avseende domarens uppträdande efter utnämningen. Den part som framställer en sådan begäran ska således kunna nöja sig med att åberopa argument som enbart grundar sig på omständigheterna kring denna domares utnämning och som visar att det vid det tillfället begicks en oegentlighet av sådant slag och av sådant allvar att den ger upphov till tvivel hos enskilda om domarens oavhängighet och opartiskhet i förhållande till den verkställande eller lagstiftande makten. Härav följer att omständigheterna kring utnämningen av en domare i sig kan medföra ett åsidosättande av rätten till en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan,, om dessa omständigheter medför en oegentlighet av sådant slag och av sådant allvar att den ger upphov till rimligt tvivel hos enskilda beträffande domarens oavhängighet eller opartiskhet.

Vad vidare gäller vilka domare som ingår i den dömande sammansättning som ska pröva en begäran om att oavhängighets- och opartiskhetstestet ska tillämpas på en domare, preciserar EU-domstolen att ledamöterna i den sammansättningen inte själva kan befinna sig i en situation som är identisk med den situation som den domare som är föremål för testet befinner sig i. Att omständigheterna kring deras egen utnämning till domare är identiska med omständigheterna kring nämnda domares utnämning kan nämligen ge upphov till rimligt tvivel hos enskilda

beträffande denna sammansättnings neutralitet i förhållande till de intressen som ställs mot varandra. Den dömande sammansättning vid den hänskjutande domstolen som ska pröva frågan huruvida en domare vid denna domstol är oavhängig och opartisk måste således själv uppfylla kraven på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag I förevarande fall framgår det emellertid att tre av domarna i den sammansättning som ska pröva den aktuella begäran om oavhängighets- och opartiskhetstestet har utnämnts under omständigheter som är identiska med omständigheterna kring utnämningen av den domare som är föremål för det test som begärts, vilka inbegriper KRS i dess nya sammansättning, och att en av dem har förklarats jävig i ett annat mål till följd av utgången av det förfarande vars tillämpning begärts i det nationella målet. Mot bakgrund av artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförd med artikel 47 i stadgan, kan det följaktligen inte godtas att kontrollen av huruvida kraven på oavhängighet och opartiskhet avseende en domare som tjänstgör vid en domstol har iakttagits, anförtros en dömande sammansättning vid denna domstol som består av en eller flera domare vilka, på grund av villkoren för deras utnämning, befinner sig i en situation som är identisk med situationen för den domare som är föremål för kontrollen.

Slutligen slår EU-domstolen fast att för det fall den dömande sammansättning som ska pröva en begäran om att oavhängighets- och opartiskhetstestet ska tillämpas på en domare, själv åsidosätter rätten till en domstol som har inrättats enligt lag på grund av att det i sammansättningen ingår en domare som inte uppfyller kraven på oavhängighet och opartiskhet, är den aktuella domstolen enligt samma bestämmelser skyldig att se till att en sådan domare inte deltar i prövningen av begäran. Den aktuella domstolen ska, i förekommande fall, underlåta att tillämpa de nationella bestämmelser som fastställer sammansättningen, så att begäran kan prövas av en instans som uppfyller kraven i dessa bestämmelser. Den berörda medlemsstatens rättsordning ska fastställa de processuella regler som gör det möjligt att säkerställa att en sådan begäran prövas av en dömande sammansättning som iakttar de krav som följer av den grundläggande rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol.